

SMOOBRAZOVANJE KAO VISOKO RAZVIJENA SAVREMENA EDUKATIVNA DJELATNOST (Pozivni referat)

Prof. dr. Enes Huseinagić, email: huseinagic_e@hotmail.com
Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku

Sažetak: U uvjetima ekspanzije novih tehnologija postojeća znanja brzo zastarijevaju te je potrebno njihovo stalno unaprjeđenje kako bi se i pojedinci i društvo lakše i brže prilagodili zahtjevima koje tehnološki napredak nosi. Među brojnim razvojnim mogućnostima savremenog čovječanstva i savremenog učenja u uvjetima „obrazovne eksplozije“, dobiva poseban značaj. Usmjerenost savremenog obrazovanja kao i samoobrazovanja prema idealu učenog čovjeka nosi u svojoj suštini produbljeniji smisao i savremeniju funkciju sve razvijenijeg cjeloživotnog učenja. Samoobrazovanje ima jednako značajnu funkciju u općem profesionalnom obrazovanju i usavršavanju. Ostvarenje i sferi profesionalnog samoobrazovanja ima pozitivno povratno dejstvo na sferu općeg obrazovanja jer viši stepen profesionalnog proširuje i uvjete za nove dimenzije općeg obrazovanja.

Profesionalno samoobrazovanje, kao jedan od primarnih i sve značajnijih modaliteta profesionalnog usavršavanja, suštinu svoje funkcije izražava neraskidivom korelativnom vezom sa cjelokupnim obrazovnim procesom. U toj vezi javlja se dvosmjernost utjecaja kroz utjecanje ostalih modaliteta obrazovanja na profesionalno obrazovanje i njegov utjecaj na njih. **Ključne riječi:** cjeloživotno učenje, profesionalni razvoj, profesionalno obrazovanje, obrazovni proces.

SELF-EDUCATION AS A HIGHLY DEVELOPED CONTEMPORARY EDUCATIONAL ACTIVITY (Keynote paper)

Abstract: With new technologies expanding, existing knowledge is rapidly becoming obsolete and needs continuous improvement to help individuals and society adapt more easily and quickly to the demands that technological advancements carries. Among the many developmental possibilities of modern humanity and modern learning in the context of the „educational explosion“ it is given a special importance. The orientation of modern education as well as self-education towards the ideal of the learned man carries, in its essence, a deeper meaning and a more contemporary function of ever-evolving lifelong learning. Self-education has an equally important function in general vocational education and training. The realization and the sphere of professional self-education has a positive feedback effect on the sphere of general education as the higher level of professional extends the conditions for new dimensions of general education. Professional self-education, as one of the primary and increasingly important modalities of professional development, expresses the essence of its function with an unbreakable correlative connection with the whole educational process. In this connection, there is a two-directional influence through the influence of other modalities of education on vocational education and its impact on them.

Keywords: lifelong learning, professional development, vocational education, educational process.

Uvod

Promjene koje su se dogodile u zadnjih dvadeset godina u Bosni i Hercegovini, orijentirane su i vezane i za obrazovne ali i za ekonomske perspektive. Naime, nezaposlenost nastavlja rasti, a raširenost socijalne isključenosti i siromaštva postaje glavni problem u Bosni Hercegovini. Mladi ljudi se suočavaju sa problemom nezaposlenosti kao i gubitkom posla, te s tim u vezi i s potrebom unaprjeđenja postojećih i stjecanja novih znanja, vještina i sposobnosti koje će im osigurati veće šanse za posao, ali i prilagodljivost zahtjevima tržišta rada. U uvjetima ekspanzije novih tehnologija postojeća znanja brzo zastarijevaju te je potrebno njihovo stalno unaprjeđenje kako bi se i pojedinci i društvo lakše i brže prilagodili zahtjevima koje tehnološki napredak nosi. Razvijene zemlje su rješenje na ove izazove prepoznale u ulaganju u ljudske resurse, a ključno sredstvo u konceptu cjeloživotnog obrazovanja i učenja, je samoobrazovanje koje je prihvaćeno kao visoko razvijena savremena edukativna djelatnost. Samoobrazovanje je prepoznato kao bitna komponenta obrazovnog sistema i jednako je važno koliko i obrazovanje djece i mladih.

1. Problemski pristup

Ubrzani tokovi emancipacije savremenog čovjeka, uopće, i njegova sve izrazitija i neophodnija evolucija u savremenog učenog čovjeka, posebno, u sve prisutnijim i značajnijim manifestacijama „generalnog procesa intelektualizacije“ svega što pripada savremenom čovjeku u razvijenom stvaralaštvu i smijelijim stremljenjima prema suštinski promijenjenoj budućnosti, na poseban način i na sve istaknutije mjesto u egzistencijalnom sistemu čovjekovih vrijednosti uključuju i problematiku samoobrazovanja. U kontinuitetu čovjekovog obrazovanja samoobrazovanje je imalo svoj stalan, ali i stepenu razvijenosti nužno promjenjiv odnos prema egzistencijalnom sistemu čovjekovih vrijednosti.

Usmjerenost savremenog obrazovanja i s njim sjedinjenog samoobrazovanja prema idealu učenog čovjeka nosi u svojoj suštini produbljeniji smisao i savremeniju funkciju sve razvijenijeg cjeloživotnog učenja.

„Učenost i čovjek“ kao primarne kategorije savremenog čovječanstva moraju da se promatraju iz prilagođenog vrijednosnog ugla suštinskim promjenama čovjekovog života i rada. Kao neizdvojivi dio entiteta čovjeka našeg vremena, koje karakterizira konstantan naučni uspon i ubrzan tehnološki razvoj, učenost kao vrijednosna kategorija, prije svega, izražava proširenost, kreativnost, funkcionalnost i kontinuiranost čovjekove obrazovanosti kao vrijednosne sinteze diferenciranih i usavršenih procesa obrazovanja i samoobrazovanja. I čovjek kao vrijednosna kategorija projecira određena nova vrijednosna obilježja koja izražavaju savremeni smisao njegove čovječenosti kao emancipirane ličnosti (*homo sui iuris*) savremenog humaniziranog i sve izrazitije internacionaliziranog čovječanstva i kao aktivnog člana društvene zajednice koji svoju socijalnu afirmaciju prvenstveno potvrđuje pozitivnom stabilnošću u tri osnovne životne sfere – u sferi individualnog života, sferi socijalnih aktivnosti i sferi profesionalnog rada.

U takvim okvirima problemskog rasvjetljavanja i naučnog proučavanja samoobrazovanja u cjelini svaki njegov savremeno konstituirani modalitet postaju sve izrazitiji dio namjene, suštine i funkcije integralnog savremenog obrazovanja u sve dinamičnijim procesima mijenjanja i usavršavanja ljudskog života i čovjekovog rada. Kao izrazita komponenta integralnog obrazovanja i funkcionalne obrazovanosti savremeno samoobrazovanje svojim razvijenijim sistemom strukture i usavršenim edukativnim medijumima pruža „novom“

čovjeku sve uvjete da očuva „upotrebljivost“ ostvarenih obrazovnih potencijala za proširene životne i radne, individualne i socijalne funkcije.

1.1. Čovjek i savremeno samoobrazovanje

Među brojnim razvojnim raskrsnicama savremenog čovječanstva i savremenog čovjeka u njemu se nalazi i razvojna raskrsnica savremenog učenja koje u uvjetima „obrazovne eksplozije“ dobiva poseban značaj i čija neophodnost postaje evidentnija. Na taj način je prihvatljiva teza da čovjek samoobrazovanjem ostvaruje svoju obrazovnu zrelost i otvorenost prema svim relevantnim vrijednostima i inovacijama savremenog života i rada. Samoobrazovanje u okviru cjeloživotnog učenja izrasta u značajan faktor čovjekovog približavanja egzistencijalnim vrijednostima i uvjetima za permanentnu evoluciju.

Prodor sve većeg broja inovacija u sferu rada, društvene odnose i način individualnog života izazivaju duboke promjene u koncepciji, sistemu, organizaciji, medijima i metodama obrazovanja i samoobrazovanja.

Nov položaj savremenog čovjeka u „svijetu nauke i tehnike“ i fenomenima akceleracije, automatizacije i robotizacije sve većeg broja kreativnih i reproduktivnih djelatnosti kao jednu u nizu suštinskih posljedica ističe i nov samoobrazovni položaj savremenog čovjeka.

Nekad samo razvijenija hobby – aktivnost za ljude više obrazovanosti i širih granica slobodnog vremena, i samoučna nužnost za podmirivanje osnovnih životnih potreba kod ljudi vrlo često lišenih i najelementarnijih stepena institucionalno ostvarene obrazovanosti, samoučenje u savremenim uvjetima razvoja postaje visoko razvijena savremena edukativna djelatnost koja se i po organizacionoj strukturi i po metodičkim obilježjima sve više izjednačuje s institucionalnim vrstama obrazovnog rada poprimajući i specifična insitucionalna obilježja i sve egzaktniju orijentaciju.

Osnovne mikrosfere samoobrazovanja koje su sastavni dio cjeloživotnog učenja i koje su u funkciji rada i života jednog čovjeka su:

- opće samoobrazovanje (kao funkcija podmirivanja općeobrazovnih potreba savremenog čovjeka),
- profesionalno samoobrazovanje (kao funkcija podmirivanja profesionalnih obrazovnih potreba savremenog čovjeka),
- društveno samoobrazovanje (kao funkcija podmirivanja društvenih potreba savremenog čovjeka),
- kreativno – rekreativno samoobrazovanje (kao funkcija podmirivanja potreba za stvaralaštvom i slobodno vrijeme savremenog čovjeka).

Sve gore navedeno, predstavlja očigledan dokaz promjena i ostvarenja u ovoj oblasti ljudskog života. Sve više i sve izrazitije savremeni čovjek je upućen samoučenju kao velikoj edukativnoj privilegiji za ostvarivanje višeg nivoa učenosti i efikasno otklanjanje svih smetnji koje ograničavaju čovjeka u komunikaciji i izvorima saznanja u široj kulturnoj emancipaciji, efikasnoj socijalizaciji. Samim tim suštinski je izražena i relacija čovjek – savremeno samoobrazovanje. Što je ta relacija razvijenija, utoliko je čovjek postigao viši stepen učenosti i osposobljenosti za permanentno učenje bez kojeg, kao što je poznato, ne može biti ni permanentnog obrazovanja.

2. Funkcija samoobrazovanja u profesionalnom usavršavanju

Samoobrazovanje ima jednako značajnu funkciju u općem profesionalnom obrazovanju i usavršavanju. Ostvarenja samoobrazovnog rada u sferi općeg, svim ljudima potrebnog obrazovanja, osnova su i priprema za samoobrazovni rad u sferi profesionalnog određenim profesionalnim kategorijama ljudi neophodnog obrazovanja. Ali ostvarenje i sferi profesionalnog samoobrazovanja ima pozitivno povratno dejstvo na sferu općeg obrazovanja jer viši stepen profesionalnog proširuje i uvjete za nove dimenzije općeg obrazovanja. Profesionalno usavršavanje u novim uvjetima razvoja postaje sve izrazitiji samoobrazovni proces u profesionalnom radu i za profesionalni rad. Stalno prisutna dilema o širem, općem okviru profesionalnog usavršavanja i o sve razvijenijim užim, specijaliziranim okvirima profesionalnog usavršavanja, suštinski posmatrana u tokovima prakse profesionalnog usavršavanja danas, više je afirmacija fleksibilnog i racionaliziranog sistema specijaliziranog profesionalnog samoobrazovanja i sve češća negacija dugotrajnog i nefunkcionalnog općeg profesionalnog usavršavanja koje rađa „neupotrebljive“ i „profesionalno zastarjele“ stručnjake.

Ubrzan ritam rada, povećan broj čovjekovih funkcija u profesiji i sve kompliciraniji interpersonalni i intersocijalni odnosi u savremenim sistemima rada zahtijevaju od savremenog čovjeka da brže i efikasnije aktivno reagira na problemske situacije angažiranjem proširenih obrazovnih potencijala i širim, elastičnijim registrom kognitivne, konativne i emotivne prakse.

Usporeni razvoj linijom općeg okvira profesionalnog usavršavanja, najčešće integriranog u komplicirani institucionalni obrazovni rad, doveo bi čovjeka savremene proizvodnje u bezizlazno tešku situaciju. Nasuprot tome, ubrzan razvoj linijom specijaliziranih profesionalnih okvira, pod pretpostavkom da profesionalno usavršavanje bude jedan a ne jedini modalitet čovjekove obrazovne mobilnosti, osigurava savremenom čovjeku uspješnije razrješavanje problemskih situacija u njegovom svakodnevnom radu, a samim tim i povoljnije uvjete za razvoj svakog čovjeka do njegovog individualnog vrijednosnog maksimuma.

Nezamjenjivo po funkciji i konvergentno potrebama i uvjetima rada savremenog čovjeka, samoobrazovanje u sferi profesionalnog usavršavanja i kao potreba i kao razvijen izraz savremenog integralnog sistema profesionalnog obrazovanja postaje neosporna obaveza u traženju efikasnijeg puta do povećane čovjekove učenosti i njegove čvršće veze sa stalno evolutivnim radom. U tom pravcu i u takvim problemskim granicama trebalo bi da se kreće dalje teorijsko istraživanje funkcije samoobrazovanja u profesionalnom usavršavanju i praktično unaprjeđivanje ove komponente savremenog sistema profesionalnog obrazovanja.

2.1. Pretpostavke i karakteristike savremenog profesionalnog samoobrazovanja

Savremeno profesionalno samoobrazovanje u strukturi kompletno konstituiranog sistema profesionalnog usavršavanja treba, kao i svaka druga sistemski organizirana djelatnost, da realizira određene, svojoj suštini i namjeni adekvatne pretpostavke.

Među osnovnim pretpostavkama savremenog profesionalnog samoobrazovanja posebno treba izdvojiti slijedeće:

- *Precizno definirati položaj profesionalnog samoobrazovanja* u jedinstvenoj strukturi sistema obrazovanja i njegovoj razrađenoj organizacionoj osnovi. Bez precizno utvrđenog položaja u jedinstvenoj strukturi sistema i razrađene

organizacione osnove ne može se ostvariti integracija (sjednjavanje) profesionalnog samoobrazovanja sa sistemom i koordinacija s njegovom organizacionom osnovom;

- *Objašnjena funkcija i operativne granice profesionalnog samoobrazovanja.* Funkcija izražava suštinu bez koje je nemoguće rješavanje čprofesionalnog samoobrazovanja. Operativne granice obezbjeđuju realnost dimenzija profesionalnog samoobrazovanja i osnovne kategorije samoobrazovnog rada u ovoj oblasti;
- *Adekvatno izrađeni programski modeli profesionalnog samoobrazovnog rada.* Savremeni rad ne može postići savremen stepen racionalizacije i primarna obilježja neophodne programiranosti izvan egzaktno urađenih programskih modela koje predstavljaju nezamjenjivu operativnu projekciju osnovnih modaliteta rada i sistematiziranu materijalizaciju postavljene koncepcije rada;
- *Standardizirani oblici, objekti, mediji i metode profesionalnog samoobrazovanja.* Standardizacija pomenutih didaktičkih kategorija prirodno usklađena s metodičkim specifičnostima ove vrste samoobrazovnog rada zahtijeva tim specifičnostima prilagođenu elaboraciju oblika kao sistema samoobrazovne komunikacije; objekata kao ambijenta rada; medija kao instrumenata rada i metoda, kao sistema najefikasnijih i za samoobrazovanika najpovoljnijih postupaka u samoobrazovnom radu;
- *Realna kategorizacija samoobrazovanika u profesionalnom samoobrazovanju.* Diferencijacija profesionalnih djelatnosti značajan je faktor diferencijacije i profesionalnog samoobrazovanja. Zato je veoma značajno da se provjerenim postupcima identifikacije i dosljednim kriterijima kategorizacije konstituira takva struktura kategorija samoobrazovanika koja odražava stvarno stanje i prirodnu podjelu bez kojih se ne mogu obezbjeđiti svi neophodni uvjeti za uspješan samoobrazovni rad;
- *Formiranje potrebnih kategorija stručnjaka za problematiku profesionalnog samoobrazovanja.* Sve dotle dok se ne postigne optimalna struktura kadrova za ovu izuzetno osjetljivu i još nerazvijenu oblast samoobrazovnog rada, teško da se mogu očekivati optimalna ostvarenja u tom smislu da profesionalno samoobrazovanje postane snažan impuls za mijenjanje nepovoljne intelektualne strukture uopće;
- *Materijalna sredstva za razvoj institucija i metodike samoobrazovnog rada.* Samoobrazovanje još nije dobilo ona materijalna sredstva koja bi bila adekvatna njegovom značaju u savremenom sistemu obrazovanja. Razvoj metodike samoobrazovnog rada uvjetovan je materijalnom osnovom. Impulsi za brži razvoj i snažniji utjecaj metodike samoobrazovnog rada na praksu neosporno zahtijevaju daleko veća materijalna ulaganja, prvenstveno ona za modernizaciju i šire zasnovana istraživanja u diferencijarnim oblastima profesionalnog samoobrazovanja koja, strogo uzevši, nisu postigla onaj nivo razvijenosti koji je neophodan za funkcionalnije uključivanje samoobrazovnog rada u sistem savremenog permanentnog obrazovanja;
- *Sistem motivacije i stimulacija za samoobrazovanje u sferama profesionalnog rada.* Samoobrazovni rad zahtijeva posebno kreiran sistem motivacije i stimulacije za profesionalno samoobrazovanje. Dimenzije ove vrste samoobrazovnog rada evidentno potvrđuju da postojeći motivi i stimulansi za intenzivniji rad u ovoj oblasti nisu dobili sistemski karakter niti su ostvarili objektivno mogući intenzitet svog dejstva;

- *Aдекватno vrjednovanje profesionalnog samoobrazovanja.* Relativno ograničeni i egzaktno neobrađeni podaci o rezultatima rada u sferi profesionalnog samoobrazovanja samo po sebi ukazuju na stanje koje je više nego nedovoljno za realizaciju ove izuzetno značajne pretpostavke. Izrazitija orijentacija prema vrjednovanju i dosljedna promjena efikasnih postupaka vrjednovanja sadrže izuzetno značajne uvjete za usavršavanje svih relevantnijih komponenata mikrosfere profesionalnog samoobrazovanja;
- *Kontinuirano empirijsko i eksperimentalno istraživanje u oblastima profesionalnog samoobrazovanja.* Najrealniju potvrdu svojih vrijednosti i najsistematiziraniji izraz svojih potreba profesionalno samoobrazovanje može da dobije u rezultatima egzaktno organiziranih i funkcionalno raspoređenih empirijskih i eksperimentalnih istraživanja u čijim se rezultatima neizbježno sreću i vrijednosni pokazatelji ostvarenog kao i pouzdane projekcije za ostvarivanje neostvarenog, ali nužno potrebnog.
Pored osnovnih pretpostavki za uspješniju i efikasniju praksu i brži razvoj metodičke teorije o profesionalnom samoobrazovanju, čije ostvarivanje predstavlja značajnu osnovu, izuzetnu vrijednost imaju i karakteristike savremeno organiziranog profesionalnog samoobrazovanja.

Slijedećim karakteristikama profesionalnog samoobrazovanja ističe se njegov značaj:

- *Savremena orijentacija profesionalnog samoobrazovanja.* Profesionalno samoobrazovanje treba da se odlikuje maksimalnim stepenom savremenosti jer se upravo njime većim dijelom prevazilazi „fenomen profesionalnog zastarijevanja“. Visok stepen preferencije i snažnu motiviranost za profesionalno samoobrazovanje moguće je ostvariti samo u onim vidovima samoobrazovnog rada koji na vrijeme obezbjeđuju inovacije u profesionalnom radu i najdirektnije u profesionalnoj praksi posvjedočuju svoju predanost nad ranije primjenjivom tehnologijom rada;
- *Maksimalna permanentnost profesionalnog samoobrazovanja.* Bez permanentnosti nema ni savremenosti u sferama profesionalnog samoobrazovanja. Akceleracija promjena tehnologije rada zahtijeva permanentnost profesionalnog usavršavanja kao osnovni uvjet za održavanje neophodne profesionalne vitalnosti i kreativnosti, dviju suštinski značajnih odrednica savremenog profesionalnog rada. Samo permanentno organizirano profesionalno samoobrazovanje može da obezbijedi kontinuiranu komunikaciju s profesionalnim inovacijama, na jednoj, i prevazilaženje neracionalnih i nefunkcionalnih tehnoloških postupaka, na drugoj strani.
- *Aдекватna diferencijacija profesionalnog samoobrazovanja.* Visoko izražene specifičnosti savremenog profesionalnog rada prirodno zahtijevaju i adekvatan stepen diferencijacije profesionalnog samoobrazovanja. Pogođena suština i prava mjera u profesionalnom samoobrazovanju najbolji su putokaz za otkrivanje njegove adekvatne diferencijacije. Kao i drugim vrstama samoobrazovnog rada, tako i profesionalnom samoobrazovanju prijeti opasnost da bude opterećeno općim elementima samoobrazovanja koji isključivo pripadaju mikrosferi općeg a nikako profesionalnog samoobrazovanja.
- *Dosljedna individualizacija profesionalnog samoobrazovanja.* Dominacija individualne angažiranosti u samoobrazovnom radu, uopće i profesionalnom, posebno ističe značaj dosljedne individualizacije samoobrazovnog rada. Ukoliko se

uspješnije riješi i dosljednije sprovede individualizacija profesionalnog samoobrazovanja, ukoliko će i ostvarene vrijednosti u njemu neposrednije utjecati na krajnje rezultate ovog rada: viši nivo profesionalne kulture, savršenija organizacija rada, savremenija tehnologije rada, povećana produktivnost u radu, kompletnija racionalizacija rada, efikasnije praćenje i vrjednovanje rada;

- *Racionalna organizacija profesionalnog samoobrazovanja.* Opća obilježja savremenog rada, izražena visokim stepenom racionalizacije, treba da nađu svoju jasnu potvrdu i u sferama profesionalnog samoobrazovanja. Racionalna organizacija profesionalnog samoobrazovnog rada ima veoma značajno transferno dejstvo i na sfere svakodnevnog profesionalnog rada. Pored te izuzetno značajne karakteristike racionalna organizacija profesionalnog samoobrazovnog rada obezbjeđuje i stimulativnu atmosferu za dalje aktivnosti u granicama profesionalnog usavršavanja, izražene povećanom zainteresiranošću i višim stepenom mobilnosti za obrazovni rad;
- *Razgranata aktualizacija u profesionalnom samoobrazovanju.* Usavršavanje u sferi profesionalnog samoobrazovanja i uopće u dimenziji profesionalnog usavršavanja uvjetovano je širinom aktualizacije prihvaćenih modaliteta usavršavanja. Samo aktualne informacije imaju mjesto u programskoj strukturi profesionalnog samoobrazovanja, jer ono elementima aktualnosti opravdava svoju namjenu i potvrđuje svoje osnovne vrijednosti. Maksimalna aktualizacija profesionalnog samoobrazovanja ostvaruje se najefikasnije sistemom razgranate aktualizacije u kojoj su sadržani svi relevantni elementi aktualnosti za određenu evolutivnu fazu profesionalnog usavršavanja;
- *Funkcionalna aplikativnost profesionalnog samoobrazovanja.* Visok stepen funkcionalne aplikativnosti značajan je izraz suštine savremeno organiziranog profesionalnog samoobrazovanja. Samo ono što je funkcionalno aplikativno može da se prihvati i kao visoko operativno u sferi profesionalnog samoobrazovanja. Namijenjeno direktnom usavršavanju profesionalnog rada, profesionalno samoobrazovanje je svojevrsna aplikacija novih organizacionih i tehnoloških elemenata u prethodno ostvarene okvire profesionalne obrazovanosti. Otkrivanjem mogućnosti i ostvarivanjem najpovoljnijih uvjeta za funkcionalnu aplikativnost postižu se i najbolji rezultati u ovoj dimenziji samoobrazovnog rada;
- *Efikasan sistem inovacija u profesionalnom samoobrazovanju.* I profesionalno samoobrazovanje, kao i svaki drugi modalitet ljudskog rada, pod stalnim je dejstvom direktnog ili indirektnog utjecaja relevantnih inovacija. Regulacija i racionalizacija tih utjecaja najuspješnije se ostvaruje konstituiranjem efikasnog sistema inovacija. Taj sistem treba da obezbijedi visok stepen adekvatne selekcije inovacijskih elemenata i pouzdan redoslijed njihovog uključivanja u samoobrazovni proces;
- *Korektivna komponenta profesionalnog samoobrazovanja.* Više ili manje artikulirani nedostaci neminovni su i u najbolje organiziranom samoobrazovanju. Oni su uvjetovani objektivnim ili subjektivnim faktorima samoobrazovnog rada. Osjetljivost za blagovremeno otkrivanje i osposobljenost za efikasno otklanjanje nedostataka značajan je pozitivni regulativ samoobrazovnog procesa. Najefikasnije sredstvo protiv svih vrsta nedostataka, koji mogu ozbiljno da ugroze samoobrazovni rad i da izazovu jači stepen demotiviranosti samoobrazovanika, čini korektivna komponenta profesionalnog samoobrazovanja konstituirana kao sistem precizno programiranih postupaka za otkrivanje i eliminiranje nedostataka u

samoobrazovnom radu. Rijetki su promjeri samoobrazovnog rada bez izrazitijih grešaka. Zbog svega toga ne bi smjelo da se pristupi organiziranju samoobrazovnog rada bez adekvatne korektivne komponente koja obezbjeđuje blagovremeno otkrivanje i efikasan sistem operacija za uspješnu eliminaciju ispoljenih nedostataka;

- *Kontinuirana autoverifikacija rezultata samoobrazovnog rada.* I u sferi profesionalnog samoobrazovanja neophodna je kontinuirana autoverifikacija rezultata rada kojom se samoobrazovanik vrlo uspješno emancipira u samoobrazovnom radu. Osposobljen i motiviran za kontinuiranu autoverifikaciju, samoobrazovanik obezbjeđuje stalan i sistematičan uvid u ostvarenja svoga rada. Na taj način, uz manju ili veću pomoć određenih stručnjaka, može blagovremeno da otkrije „slabe strane rada“ i da organizira kompenzacijske aktivnosti za otklanjanje nedostataka u radu. Pored toga što se na taj način uspješno otklanjaju nedostaci, precizno utvrđeni indikatori o rezultatima rada uvijek imaju i pozitivno stimulativno dejstvo za dalji rad.

Samo pod uvjetom da profesionalno samoobrazovanje u skladnom funkcionalnom odnosu ostvari sve naprijed označene osnovne karakteristike, ono će, s visokim vrijednosnim pokazateljima, ispuniti i svoju primarnu namjenu a to je, obezbjeđivanje neophodnog nivoa savremenosti u svakodnevnom profesionalnom radu, na jednoj, i snažan motivacijski oslonac za permanentno profesionalno usavršavanje na drugoj strani.

2.3. Suština funkcije profesionalnog samoobrazovanja u profesionalnom usavršavanju

Profesionalno samoobrazovanje, kao jedan od primarnih i sve značajnijih modaliteta profesionalnog usavršavanja, suštinu svoje funkcije izražava neraskidivom korelativnom vezom sa cjelokupnim obrazovnim procesom. U toj vezi javlja se dvosmjernost utjecaja: utjecanje ostalih modaliteta obrazovanja na profesionalno obrazovanje i njegov utjecaj na njih. Takvim dvosmjernim i polivalentnim utjecajem ostvaruje se nekoliko suštinskih obilježja bez kojih savremeno profesionalno obrazovanje i ne može da postoji a s njim i njegova funkcija kao njegova neodvojiva kategorija.

To su prije svega, slijedeća obilježja:

- *Savremeni obrazovni kontinuitet.* Profesionalno samoobrazovanje daje svoj veoma zapažen doprinos održavanju obrazovnog kontinuiteta, jer ono u znatnoj mjeri predstavlja i efikasnu supstituciju teže ostvarljivih oblika institucionalnog obrazovnog rada namijenjenog zaposlenom čovjeku;
- *Permanentna edukativna mobilnost.* Neposredna veza profesionalnog samoobrazovanja sa svakodnevnom radom i egzistencijalno značajnim problemima, također, obezbjeđuje permanentnu mobilnost, direktno u svojoj problematici a indirektno i u ostalim dimenzijama obrazovnog rada;
- *Profesionalna stabilnost.* Ostvarenjem širokih uvjeta za efikasno profesionalno usavršavanje, profesionalno samoobrazovanje utječe kao faktor profesionalne stabilizacije, prije svega, u tom smislu što sprječava devalorizaciju stručnosti, obezbjeđuje inovaciju tehnologije rada i oslobađa zaposlenog čovjeka bojazni od neizvjesne sutrašnjice;
- *Egzistencijalna perspektivnost.* Sve otvorenija pitanja o čovjekovoj ugroženoj egzistenciji, izazvana nizom ozbiljnih pojava, među koje spada i povećan broj nezaposlenih i ugroženih da to u produženom radnom vijeku postanu, dobro

organizirano profesionalno samoobrazovanje amortizira (bez ikakve iluzije da se njim može u potpunosti riješiti to složeno socijalno pitanje) u tom smislu što otvara vedrije perspektive za mogućnosti „ostajanja u radu“;

- *Ergološki optimum*. Savjesno primjenjivanim profesionalnim samoobrazovanjem ostvaruje se ergološki optimum u profesiji, izražen najpovoljnijim uvjetima za produktivan, racionalan i efikasan rad u određenoj profesiji, čime se eliminiraju ozbiljne smetnje u radu, a samim tim doprinosi i povoljnijoj i stimulativnijoj radnoj atmosferi kao jednom od značajnih elemenata ergološkog optimuma;
- *Autoafirmacija*. Najpuniji izraz i svakom pojedincu najbliži vid njegovog vrijednosnog potvrđivanja je samopotvrđivanje putem ostvarenog samoobrazovnog napora kojim čovjek najviše sam doprinosi sebi, ali ne pravcu individualističkog zatvaranja u sebe, već u najširem mogućem rasponu: otvaranju sebe prema vrijednostima izvan sebe i vrijednosti izvan sebe prema vrijednostima u sebi;

Time se u najčistijem obliku svoje suštine razotkriva funkcija profesionalnog samoobrazovanja u jedinstvu s ostalim modalitetima permanentnog obrazovanja kao najvrjednije projekcije još razvijenije i plemenitije čovjekove budućnosti i stvarnosti humaniziranijeg čovječanstva.

Zaključak

Opći razvoj savremenog obrazovanja, obilježen je razvijenim sistemom integralnog permanentnog obrazovanja, efikasnijom i usavršenijom tehnologijom obrazovnog rada i neposrednim povezivanjem obrazovnog procesa s rezultatima istraživačkog rada. Istovremeno je i poseban izraz ispoljene afirmacije samoobrazovanja i njegove funkcionalne integracije u svim dimenzijama života i rada, stvaralaštva i razonode savremenog čovjeka.

Samoobrazovanje u vremenu „eksplozije“ obrazovanja otvara se prema egzistencijalnom totalitetu ličnosti i postaje jedna od primarnih funkcija i značajnijih vrijednosnih odrednica njegovog života, rada i razonode u sve razvijenoj dimenziji slobodnog vremena. Njegova jedinstvena namjena je da obezbijedi kontinuiranu aktualizaciju čovjekove obrazovanosti kroz profesionalni i postprofesionalni smjer i time ostvari funkcionalnu kompletnost savremenog samoobrazovanja.

Gubeći obilježja tradicionalne individualne zatvorenosti (isključivo podmirivanje individualnih potreba i ambicija) i zamjenjujući ih obilježjima individualno – socijalne otvorenosti (šire i usklađivanje podmirivanje i i socijalnih potreba savremeno shvaćene funkcionalne obrazovanosti), savremeno samoobrazovanje u šire zasnovanoj interakciji s naukom i tehnologijom, radom i životom, kreacijom i neizbježnim individualnim i socijalnim vrijednostima, postaje živi dio u sistemima življenja i rada podjednako značajan i za sadašnjost i za budućnost.

Samoobrazovanje na taj način prestaje da bude sporadična pojava i postaje permanentan proces, dinamičan i raznovrstan, integriran i diferenciran, promjenjiv ali i nezamjenjiv.

Dakle, samoobrazovanje kao bitan proces uključuje i kategorije općeg i kategorije profesionalnog obrazovanja a u svoje programske strukture preuzima egzaktno odabrane obrazovne vrijednosti potrebne i za individualni i za socijalni život i za rad.

Usmjereno u svom razvoju prema savremenim potrebama života i rada, stvaralaštva, kompletno samoobrazovanje svojim razvojnim tendencijama i operativnim projekcijama obezbjeđuje svoj najprirodniji funkcionalni položaj u savremenim tokovima života i rada i profilira pouzdane smjerove za budućnost kako čovjeka tako i čovječanstva.